

БІБЛІЯТЭКІ Ў СІСТЭМЕ ДЫСТАНЦЫЙНАГА НАВУЧАННЯ: ПАСТАНОЎКА ПРАБЛЕМЫ

Дыстанцыйнае навучанне ўсё шырэй выкарыстоўваецца ў эканамічна развітых краінах свету. Рэспубліка Беларусь у гэтай справе значна адстае ад іх, што звязана, у першую чаргу, з адсталасцю асноўнага сродка рэалізацыі такога віду навучання, а менавіта – тэлекамунікацыйных сетак перадачы даных. Разам з тым, традыцыйная адукацыя (асабліва завочная) сёння перажывае крызіс. Але колькасць людзей, якія жадаюць вучыцца "на адлегласці" – павялічваецца. У Беларусі ўжо існуе пэўны вопыт арганізацыі дыстанцыйнага навучання ў буйнейшых універсітэтах: БДУІР, БДУ, НТУ і інш.

Дыстанцыйнае навучанне мае шэраг пераваг у параўнанні са звычайным, сярод якіх: скарачэнне грашовых сродкаў, затратаў часу, значнае павелічэнне студэнцкай аўдыторыі, магчымасць навучацца ў некалькіх навучальных установах адначасова; інтэнсіфікацыя ўсяго працэса навучання, кантролю і ацэнкі ведаў з дапамогай сучасных інфармацыйных тэхналогій і г.д. Яшчэ больш існуе праблем. Усе гэтыя і шмат іншых пытанняў знайшлі сваё абмеркаванне ў манаграфіях і шматлікіх артыкулах Р.Танінга, І. Сейніна, Т.П.Варонінай, В.П.Кашыцына, А.П.Малчанава, Е.С.Полат, А.А.Андрэева, І.А.Таўгеня, А.І.Жук, А.Н.Курбацкага, Н.Л.Дістапада і іншых.

Бібліятэкі традыцыйна займалі вельмі значнае месца ў сістэме адукацыі, з'яўляліся яе асновай, актыўна ўдзельнічалі ў вырашэнні адукацыйных праблем грамадства. Пакуль-што, аднак, іх месца ў дыстанцыйным навучанні дакладна не вызначана. Можна прагназаваць, што роля бібліятэк у гэтай справе будзе стабільна ўзрастаць, што можна патлумачыць наступнымі прычынамі:

- ва ўмовах інфармацыйнага грамадства цэнтр цяжкасці ў навучанні будзе пераносіцца на самастойную падрыхтоўку (што танней і эфектыўней), яшчэ больш узрасце роля бесперапыннай адукацыі на працягу ўсяго жыцця чалавека, а менавіта гэтаму бібліятэкі заўсёды садзейнічалі;
- у бібліятэках сканцэнтравана дзве трэці інфармацыйных рэсурсаў (ІР) краіны, значную частку сярод якіх ужо займаюць электронныя ІР, якія размешчаны на жорсткіх

дысках камп'ютараў і CD-ROM (напрыклад, толькі у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі звыш 1 тыс. лазерных кампакт-дыскаў з вялікай колькасцю баз даных, у т.л. і адукацыйных); ствараюцца электронныя бібліятэкі;

- усе бібліятэкі нацыянальнага, абласнога і пераважна большасць цэнтралізаваных бібліятэчных сістэм (ЦБС) раённага ўзроўню ўжо функцыяніруе ў аўтаматызаваным рэжыме, распрацоўваюцца рэгіянальныя і ведамасныя карпаратыўныя аўтаматызаваныя сістэмы; наладжваецца сеткавае ўзаемадзеянне бібліятэк;

- у значнай колькасці бібліятэк выкарыстоўваюцца сучасныя аўтаматызаваныя бібліятэчна-інфармацыйныя сістэмы (АБИС), якія ажыццяўляюць не толькі выкананне традыцыйных бібліятэчных функцый у аўтаматызаваным рэжыме, але і падтрымліваюць фарміраванне і выкарыстанне поўнатэкставых і мультымедыяных рэсурсаў, Web-модулі, пратакол Z39.50, падсістэмы электроннай дастаўкі дакументаў, што вельмі неабходна пры арганізацыі дыстанцыйнага навучання.

Бібліятэкі, асабліва ЦБС, павінны с цягам часу пераўтварыцца ў цэнтры дыстанцыйнага навучання. Менавіта з іх можна будзе ажыццяўляць доступ да сэрвераў навучальных устаноў, якія размешчаны ў асноўным у Мінску і абласных гарадах. Студэнт-завочнік зможа атрымаць ў бібліятэцы па месцы жыхарства адразу цэлы комплекс інфармацыйных, тэлекамунацыйных і адукацыйных паслуг: падабраць неабходную інфармацыю для дыпломных, курсавых, кантрольных работ з выкарыстаннем IP сваёй бібліятэкі, а таксама размешчаных на сэрверах навучальных устаноў электронных падручнікаў і іншай вучэбна-метадычнай дакументацыі, поўнатэкставых БД у Інтэрнэце; выканаць непасрэдна ў бібліятэцы саму работу, атрымаць аддаленую кансультацыю ад выкладчыка і, нават, здаць экзамен ці залік і г.д. Абітурыенты маглі б прайсці анлайнавыя тэсты пры паступленні.

Для навучэнца-дыстанцыйніка грашовыя выдаткі з'яўляюцца нязначнымі ў параўнанні з тымі, якія можна патраціць на праезд да свайго ўніверсітэта і назад, за аплату пражывання. Зводзіцца да мінімуму праблема атрымання водпуску на сесію. Пры гэтым, выкарыстоўваюцца камп'ютарныя і тэлекамунацыйныя магчымасці бібліятэкі. Няўнасць асабістай камп'ютарнай тэхнікі на раённым узроўні – з'ява, пакуль, дастаткова рэдкая і, відаць, не хутка рэалізуемая.

У тэлекамунікацыйным плане ідэя ажыццяўлення дыстанцыйнага навучання з выкарыстаннем інфраструктуры бібліятэк можа быць рэалізавана на базе стварэння нацыянальнай бібліятэчнай камп'ютарнай сеткі (НБКС), тэхналогія і паслядоўнасць пабудовы якой выкладзена ў "Канцэпцыі інфармацыйнага ўзаемадзеяння бібліятэк Беларусі" (2000 г.). Сутнасць НБКС заключаецца ў стварэнні аб'яднаных сеткавых вузлоў (магутных сэрвераў) на нацыянальным, абласным і раённым узроўнях на базе адпаведных бібліятэк, якія павінны будавацца з максімальным выкарыстаннем патэнцыялу існуючых ведамасных сетак і на ільготных умовах прадстаўлення каналаў сувязі дзяржаўнай сеткі перадачы даных Міністэрства сувязі і Белтэлеком. Пры ажыццяўленні дыстанцыйнага навучання на базе бібліятэк неабходна таксама актыўна выкарыстаць магчымасці адукацыйнай сеткі UNIBEL.

Стварэнне на мясцовым узроўні іншых цэнтраў дыстанцыйнага навучання звязана са значна большымі выдаткамі. Акрамя гэтага, бібліятэкі з'яўляюцца і павінны застацца агульнадаступнымі для ўсіх слаёў насельніцтва, асабліва для малазабяспечаных людзей і інвалідаў. У такіх умовах, з аднаго боку, значна павялічваецца статус бібліятэкі, як аднаго з сацыяльных інстытутаў грамадства. З другога – самі бібліятэкі павінны пашырыць свае функцыі і пераўтварыцца ў інфармацыйна-адукацыйныя цэнтры, у якіх можна будзе атрымаць дапамогу не толькі па бібліятэчна-інфармацыйных пытаннях, але і адукацыйных – з прадстаўленнем вучэбных пакетаў інфармацыйных матэрыялаў і доступу да БД.

Бібліятэкі павінны валодаць звесткамі аб адукацыйнай сітуацыі на абслугоўваемай тэрыторыі. Неабходна таксама адпаведнае тэхніка-камунікацыйнае, кадравое і нарматыўна-прававое забеспячэнне. Зразумела, што рэгіянальныя і мясцовыя органы ўлады павінны ўсебакова спрыяць рэалізацыі гэтага накірунка дзейнасці бібліятэк.